

חוליו פאסוס באַרְרָה

מספרדית: לאה פרישברג אבגר

“עור בגון זית, עיני הטורקיז”

גרם מדרגות

תָּמִיד מְגִיעִים לְמָקוֹם דָּרָךְ
מְרַצְפוֹת הָאֶבֶן שֶׁל הַהִיסְטוֹרְיָה הַקְּצָרְצָרָה שֶׁל הַחַיִּים עֲצָמָם;
עַץ תְּאֵנָה, עֵץ רֵמוֹן.

פְּרָחֵי הַתְּרֵמוֹס שֶׁהִכְחִילוּ בְּאֶבֶיב
מִמְתִּינִים בְּצַד כְּתֵל אֶבְנֵי גוֹיֵל בְּדוֹלֵיוֹת.

חֲלוֹמוֹ שֶׁל הַהֶלֶךְ הוּא בְּאֵר
הַנוֹצֵרֶת בְּתוֹכָהּ אֶת שְׂכָרֵי הַיָּמִים בְּשִׁכְחָהּ.

מְרַדְּגוֹת עֲרַפְלִיּוֹת מְסַתִּימוֹת בְּתַכְלֵת הַשָּׁמַיִם
בֵּין מַחְצוֹת עֵינָיוֹת.

שְׁלִיחֵי הָאֵל יוֹדְרִים חֲגוּרִים שְׂרוֹכֵי מְשֵׁי זְהָבִים.
בְּעֵינֵי הַטּוּרְקִיז שֶׁלָּהֶם

חוֹגֵג הָאֲשֶׁר שִׁבְנֵי הָאֶדֶם מִתְכַּחְשִׁים לוֹ.
שְׁלִיחִים עוֹלִים מֵהָאֶדֶם הַמְּפַקֶּקֶת שֶׁל לְבִי

בִּירְיָהֶם
דְּמַעוֹתֵי הַמִּתְאַדוֹת כְּמוֹ הַנֶּפֶשׁ בֵּינֵי הַלֵּא-כָלוּם.

בְּצַמְדוֹת נְמוּגִים צְלִילֵי שִׁיר הַלֵּל
וּמְתַעַרְבְּלִים עִם הַמִּית הַרוּחַ
בְּעֵנְפֵי הָאָרֶז הַרְחוֹקִים.

צְעִיף חֲלוֹמֵי הוֹלֵךְ וּמוֹסֵר
וּמוֹתִיר בְּאִישׁוֹנֵי נְצַנְצוּסֵי זְהָבִים
וְרֶשׁוֹם דָּק שֶׁל פְּרֵחַ הַרְמוֹן.

סילבה אינו מפיק הנאות עכשיו, והוא מנצח של מתיים".
גם בשירו 'גרם מדרגות' חודר מוטיב עיני הטורקיו ("בְּעֵינֵי הַטּוּרְקִיז שֶׁלָּהֶם
חוֹגֵג הָאֲשֶׁר שִׁבְנֵי הָאֶדֶם מִתְכַּחְשִׁים לוֹ") היחס לאבני ארץ ישראל כאל
אבנים מיתיות: "תָּמִיד מְגִיעִים לְמָקוֹם דָּרָךְ מְרַצְפוֹת הָאֶבֶן שֶׁל הַהִיסְטוֹרְיָה
הַקְּצָרְצָרָה שֶׁל הַחַיִּים עֲצָמָם".

השירים מבטאים גם את הקשר העמוק בין הטבע למעשה השירי. הטבע
מצליח לנסוך השראה על המשורר, הכותב למראה ים כנרת: "בְּהֶלֶךְ מֵהָסֶס
אֲנִי מִטְבִּיעַ אֶת יַדִּי בַּיָּם/ הַמְּפַלְגִים אֶת הָאוֹר לְכַנְפֵּי זַעֲרוֹת". או למראה
ים המוות: "הַשִּׁירָה הַלְכָה וּלְכָדָה אוֹתָ/ בְּמַרְחָק/ הַמִּלַּח שֶׁהִגִּיר הַיָּם נְטוּל
הַגְּלִים הַזֶּה/ רֵמָה לֵאבֶק עֲצָמוֹת/ אֵף גִּילִיתִי, לְמַרְבֵּה חֲרָדְתִּי, שֶׁאֵלָה הַיּוֹ
שֶׁלְדִי/ שֶׁלֵּל רִגְשׁוֹתֵי הַלֹּהֲבִים".

פאסוס זכה בשישה פרסים ספרותיים, אחד מהם הפרס הליטיני הנחשב
"קאסה דה לאס אמריקאס", שהוענק לו בקובה. לפני כמה שנים זכה בפרס
אאוהניו אספחו (המקביל כאקוודור לפרס ישראל). פאסוס זכה להכרה לא
רק בארצו אלא גם מחוצה לה, ואולי, מי יודע, הוא יזכה לה בעתיד גם
בישראל.

בילדותו המוקדמת, בעיירת מעיינות המרפא באניוס, אקוודו, המוכרת גם
למוציא לרוס הישראלים, נחרתה בזיכרתו של המשורר האקוודורי הידוע,
חוליו פאסוס תמונה שהוא מתקשה לשכוח: כיצד המסודנות של מלך
נטוש בעיירה, שהיה שייך ליהודי ניצול שואה, הפך למגרש המשחקים
שלו. פאסוס לא ידע אז רבר על היהודים או על השואה, אבל אמו סיפרה
לו בהמשך מי הם היהודים, כיצד נרדפו על ידי הנאצים וכיצד מצאו מקלט
זמני בבאניוס, לפני שעקר לישראל.

הסיפור על השואה היה אולי הצל היחיד שהעיב על ילדותו האירילית
של פאסוס. לימים, כשלמד באוניברסיטה בקיטו, הוא הכיר יותר לעומק
את התופת של השואה, חיבר בין תלמודו ובין זיכרון הילדות ואת אחד
משיריו הראשונים הקריש לנושא. למעשה, בפרס הספרותי הראשון שלו,
זכה פאסוס על פואמה שכתב על השואה - פואמה העוסקת בסבל היהודי,
ומוזכירה גם את יהודי ארשה ואת מחנות הריכוז באושוויץ ובטרבלינקה.
פואמה זו אף פותחת את ספרו החדש אסקריטוס דה קודל (בתרגום
חופשי: כתוב בחבל), וכמזדמה שהבחירה הזו מסמלת יותר מכל את הקשר
העמוק של פאסוס לגדל היהודי ולישראל.

בשנים האחרונות הקריש פאסוס (71) לא מעט מזמנו לכתיבת פואמות על
ישראל. ביקודו היחיד הקצר בארץ הקודש עם משלחת אמנים מאקוודו,
שארץ אחר-עשר יום, וכלל את המסלול הצלייני הקבוע עם כמה קישוטים,
הפדה מאוד את יצירתו. זמן קצר לאחר שובו, פרסם את הפואמה הראשונה
שלו על ישראל, 'מצדה', הנכללת אף היא בספרו החדש. וכך שיר אחר
שעוסק בשואה וביהדות פותח את הספר ושיר אחר שעוסק בישראל
נועל אותו. בימים אלה, כאשר אמריקה הלטינית אינה מצטיינת באהרתה
לישראל, זוהי תופעה בהחלט יוצאת דופן.

פאסוס הרחיב את כתיבתו הפואטית על ישראל לכתיבת מחרחת של
תריסר פואמות, השקולה ל-12 השבטים ול-12 השליחים, כחלק מתפיסתו
המחפשת את המשותף בין הרותות. "זו עוד רוגמה לויקה בין הרותות", אמר
לי פעם. פאסוס, שפרסם כבר 25 ספרים, מתוכם 15 ספרי שירה, שואף
לקבץ את המחרות בשלמותה בספרו הבא, ואולי ביום מן הימים גם
לפרסמה בשפה העברית.

כמה משיריו של פאסוס תורגמו כבר לעברית בירי לאה פרישברג ותנחום
אבגר ופורסמו באנתולוגיה בעריכתי ובעריכתו בשם ירושלים של האנדים
(הוצאת כרמל, 2008). וכך כותב פאסוס בשירו 'בימת הגליל': "אֲנִי חוֹשֵׁב
שְׁהָאִימָה נִסְבְּלָה/ בְּאֲשֶׁר צָעַר עֲתִיק יוֹמִין הוֹפֵךְ לְהִיּוֹת מוֹצֵק -/ קָדְ הֵם סְלֵעֵי
הַצִּיּוֹק/ לְבָה קְרוּמָה, הַעוֹמְרִים בְּפָנֵי מְצוֹר/ הָרוּחַ וּמְעַרְבּוֹלוֹת שֶׁל מִי פְּרָא".
שיריו על ארץ הקודש משלבים בין נופי הארץ (ירושלים, נהר הירדן, הר
הזיתים) ללהטוטים לשוניים המצליחים לחבר בין יהדות וקתוליות, עבר
הוודו, הם מדבי סמלים ומשמעויות, מה שמבטל כליל את הגרדתם
כשירים רלגיוניים או צלייניים, או כאלה שנוטפים מאהדה רביקה לישראל.
זוהי כתיבה חופשית, ללא מסר רחני, המיטיבה להשתמש במוטיבים משתי
הדתות וכן בדמויות מההיסטוריה היהודית הקדומה כמו יעקב, אליהו
הנביא ורודד המלך. זוהי שירה מיתית חפה מסנטימנטליות או מהאדרת
הטבע, החושפת את הסלעים של ארץ הקודש ואת סלעי הנפש העברית.
פאסוס מפרק את הנוף הארצישראלי לשברי אבני לבה של חזיונות כיבליים
רסיסי זיכרון מקראי של תמותות נוף ומשחקי מילים. "תמותות חזיון הפציעה
לפתע לנגד עיני: עוד בגן זית, עיני הטורקיז/ של השפחות של פלביוס
סילבה/ נשים מזומנות לאהבה/ ירהן מתמכרות למגע ליטוף/ אך פלביוס